

Ortadoğu ve Avrupa Enerji Hattında Stratejik Bir Aktör: Türkiye

Turkey: A Strategic Actor in The Middle East and European Energy Corridor

ÖZET

21. yüzyılın başlarından itibaren küresel enerji politikaları, özellikle enerji güvenliği ve sürdürülebilirlik ekseninde köklü değişimlere uğramıştır. Bu dönüşüm, hem enerji arzının sürekliliğini sağlama hem de çevresel etkileri azaltma çabalarını içermektedir. Enerji kaynaklarının coğrafi dağılımı ve tüketim merkezleri arasındaki dengesizlik, enerji taşımacılığını ve geçiş yollarını stratejik hale getirmiştir. Bu bağlamda, dünya enerji rezervlerinin önemli bir bölümünü barındıran Orta Doğu ile yoğun enerji tüketen Avrupa kıtası arasındaki enerji akışında Türkiye kilit bir rol oynamaktadır. Jeostratejik konumu, doğu-batı ve kuzey-güney enerji koridorlarının kesişiminde yer alması, uluslararası boru hattı projelerine ev sahipliği yapması ve bölgesel işbirliğine açık yapısı sayesinde Türkiye, hem Avrupa Birliği (AB)'nin hem de bölge ülkelerinin enerji arz güvenliğinde vazgeçilmez bir geçiş ülkesi haline gelmiştir. Bununla birlikte, Türkiye'nin enerji politikası yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda siyasi, jeopolitik ve diplomatik faktörlerle de şekillenmektedir. Bu çalışma, enerji güvenliği bağlamında Türkiye'nin jeopolitik ve stratejik önemini analiz etmeyi hedeflemektedir. Bu çerçevede Avrupa Birliği ile Orta Doğu'nun enerji politikaları incelenerek, günümüzde var olan taşıma şekilleri ve yol güzargahları, henüz tamamlanmamış projeler ve Türkiye'nin bu dinamikler içerisindeki konumunu ve işlevini değerlendirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Enerji Politikaları, Enerji Güvenliği, Türkiye, Avrupa Birliği.

ABSTRACT

Since the beginning of the 21st century, global energy policies have undergone fundamental changes, particularly in the areas of energy security and sustainability. This transformation encompasses efforts to ensure the continuity of energy supply and reduce environmental impacts. The geographical distribution of energy resources and the imbalance between consumption centers have made energy transportation and transit routes strategic. In this context, Turkey plays a key role in the energy flow between the Middle East, which holds a significant portion of the world's energy reserves, and the European continent, which is a major energy consumer. Thanks to its geostrategic location at the intersection of east-west and north-south energy corridors, its hosting of international pipeline projects, and its open structure for regional cooperation, Turkey has become an indispensable transit country for the energy supply security of both the European Union and the countries in the region. However, Turkey's energy policy is shaped not only by economic factors but also by political, geopolitical, and diplomatic factors. This study aims to analyze Turkey's geopolitical and strategic importance in the context of energy security. In this framework, it examines the energy policies of the European Union and the Middle East, evaluates the existing transportation methods and routes, as well as unfinished projects, and assesses Turkey's position and function within these dynamics.

Keywords: Energy Policies, Energy Security, Turkey, European Union.

GİRİŞ

Enerji, modern dünyanın uluslararası sisteminde yalnızca ekonomik bir unsur değil aynı zamanda küresel güç mücadelesinin temel belirleyicilerinden biridir. Dünya enerji haritasına bakıldığında, üretim ve tüketim merkezlerinin birbirinden oldukça uzak coğrafyalarda yer aldığı görülmektedir. Özellikle petrol ve doğalgaz üretiminin büyük bölümü Orta Doğu'da yoğunlaşırken, tüketimin ağırlıklı olarak Avrupa, Kuzey Amerika ve Uzak Doğu gibi sanayileşmiş bölgelerde gerçekleşmesi, enerji arz güvenliğini küresel siyasetin merkezine taşımıştır. Enerji, bu yönüyle yalnızca bir kaynak değil, devletlerin dış politika önceliklerini, ekonomik yönelimlerini ve hatta güvenlik stratejilerini belirleyen çok boyutlu bir güç aracı haline gelmiştir.

Soğuk Savaş sonrası dönemde enerji arzı ekonomik rekabetten ziyade jeopolitik bir meseleye dönüşmüştür. Bu dönüşümde, enerji üretim alanları ile tüketim merkezlerini birbirine bağlayan geçiş ülkeleri stratejik önem kazanmıştır. Türkiye, bu açıdan benzersiz bir konuma sahiptir. Orta Doğu'nun enerji zengini rezervleri ile Avrupa'nın enerji açığı arasındaki hat üzerinde yer alan Türkiye, jeopolitik olarak bir "enerji koridoru" işlevi görmektedir. Bu konum, yalnızca fiziksel bir geçiş avantajı yaratmakla kalmamakta, aynı zamanda Türkiye'ye bölgesel enerji diplomasisinde etkin bir rol kazandırmaktadır. TANAP, TAP, TürkAkım ve Bakü-Tiflis-Ceyhan gibi boru hattı projeleri, Türkiye'nin hem enerji geçiş ülkesi kimliğini hem de enerji güvenliği politikalarındaki etkisini

Said Abdulrasul Sadat ¹

Gülseren Ergün ²

Melike Akpınar ³

How to Cite This Article

Sadat, S. A., Ergün, G. & Akpınar, M. (2026). Ortadoğu ve avrupa enerji hattında stratejik bir aktör: Türkiye. *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 12(2), 174-185. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19314915>

Arrival: 10 January 2026

Published: 29 March 2026

International Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

This journal is an open access, peer-reviewed international journal.

¹ Doktora Öğrencisi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi ABD, Karaman, Türkiye, ORCID: 0000-0001-9189-3518.

² Doktora Öğrencisi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi ABD, Isparta/Türkiye, ORCID: 0000-0003-0860-8961.

³Öğr.Gör. Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Toptan ve perakende Satış Bölümü, Karaman, Türkiye ORCID: 0000-0003-0453-6008.

güçlendirmiştir. Enerji akışının güvenliği, Türkiye'nin dış politika vizyonunun ayrılmaz bir parçası haline gelirken AB'nin Rusya'ya olan bağımlılığını azaltma çabaları, Türkiye'yi vazgeçilmez bir stratejik ortak konumuna taşımıştır.

Son yıllarda yaşanan jeopolitik gerilimler enerji kaynaklarının yalnızca ekonomik değil, siyasi bir güç aracı olarak da kullanılabileceğini açıkça göstermiştir. Bu çalışmanın neredeyse bittiği 2026'nın ilk günlerinde ABD'nin Venezuela Devlet Başkanı Nicolás Maduro'yu görevden alma hamlesi, enerji güvenliği denkleminde yeni bir kırılma noktası yaratmıştır. Dünyanın en büyük petrol rezervlerine sahip olan Venezuela'da yaşanan bu gelişme, küresel petrol piyasalarında belirsizlikleri artırmış ve enerji fiyatlarının yeniden dalgalanmasına neden olmuştur. ABD'nin müdahalesi, yalnızca Latin Amerika'daki siyasi dengeleri değil enerji arz zincirlerinin coğrafi çeşitliliğini de doğrudan etkilemiştir. Rusya-Ukrayna Savaşı sonrasında Avrupa'nın enerji tedarikinde yaşadığı kriz de bu durumu somut biçimde ortaya koymuştur. Türkiye ise bu süreçte hem enerji geçiş güvenliğini sağlayan hem de bölgesel istikrarın korunmasında rol üstlenen bir aktör olarak öne çıkmıştır. OPEC, Eurostat ve BP gibi uluslararası enerji kuruluşlarının verileri, Türkiye'nin Avrupa enerji arzında giderek artan bir paya sahip olduğunu göstermektedir. Bu tablo, enerji politikalarının artık yalnızca üretim veya tüketim üzerinden değil geçiş hatlarının kontrolü ve diplomatik ilişkiler üzerinden şekillendiğini ortaya koymaktadır. Türkiye'nin jeostratejik konumu, onu sadece enerji taşıyıcısı değil, aynı zamanda bölgesel istikrarın ve küresel enerji güvenliğinin anahtar ülkelerinden biri haline getirmektedir.

ORTA DOĞU'NUN ENERJİ JEOPOLİTİĞİ

Orta Doğu, coğrafi sınırlarından çok tarihsel, kültürel, siyasal ve ekonomik özellikleriyle tanımlanan bir bölgedir. Modern akademik yazında genellikle Arap Yarımadası, Levant⁴, İran, Türkiye ve Mısır'ı kapsayan, Asya, Afrika ve Avrupa'nın kesişiminde yer alan jeostratejik bir bölge olarak ele alınmaktadır. Bölgenin dünya enerji rezervlerinin önemli bir kısmını barındırması, etnik ve dini çeşitliliğin yüksek olması, sömürgecilik sonrası devlet oluşum süreçleri, bölgesel ve küresel güç rekabetine açık yapısı gibi nedenler bölgeyi önemli kılmaktadır. Arı (2004: 5) batıda Mısır, kuzeyde Türkiye, doğuda İran, güneyde ise Suudi Arabistan'dan Yemen'e uzanan Arap Yarımadasını çevreleyen ve ortada Suriye, Lübnan, Ürdün, İsrail ve Filistin'inde yer aldığı coğrafya olarak tanımlarken Mehrzad Boroujerdi Orta Doğu'yu, "Avrupa, Asya ve Afrika'nın kavşağında yer alan, tarihsel olarak imparatorlukların mücadele ettiği ve modern dönemde jeopolitik rekabetlerin yoğunlaştığı bölge" olarak tanımlamaktadır (Boroujerdi, 1996: 54-60).

Harita 1: Orta Doğu Haritası

Kaynak: <https://www.savunmatr.com/orta-dogu-ulkeleri-ve-haritasi/>

Kara havzası bakımından Orta Doğu Avrupa'nın doğu sınırları, Afrika'nın kuzeyini ve Asya'nın batısı ile sınırları kesişmektedir. Deniz havzası bakımından ise, Akdeniz'in doğu ve güneyini, Hazar denizinin güney kıyıları ve Karadeniz sınır hatlarını oluşturmaktadır. Tamamen bölgenin içerisinde bulunan Kızıldeniz ve Basra Körfezi gibi önemli iç denizler de bu bölgede bulunmaktadır. Bütün bu alanları kapsayan Orta Doğu, Dünya ana kıtasının (Afro-Avrasya) kesişim alanını teşkil etmektedir. Dünyanın önemli dokuz deniz yolu geçişlerinden beşi olan Karadeniz'i Akdeniz'e bağlayan İstanbul ve Çanakkale boğazları, Akdeniz ve Hint Okyanusuna bağlayan Süveyş Kanalı ve Aden Boğazı, Basra Körfezi'ni Hint Okyanusuna bağlayan Hürmüz Boğazı gibi önemli deniz geçitlerini içerisinde barındırırken, Cebelitarık bir kıyısıyla yine bu bölgede yer almaktadır (Davutoğlu, 2002: 324). Aslında Orta Doğu'yu

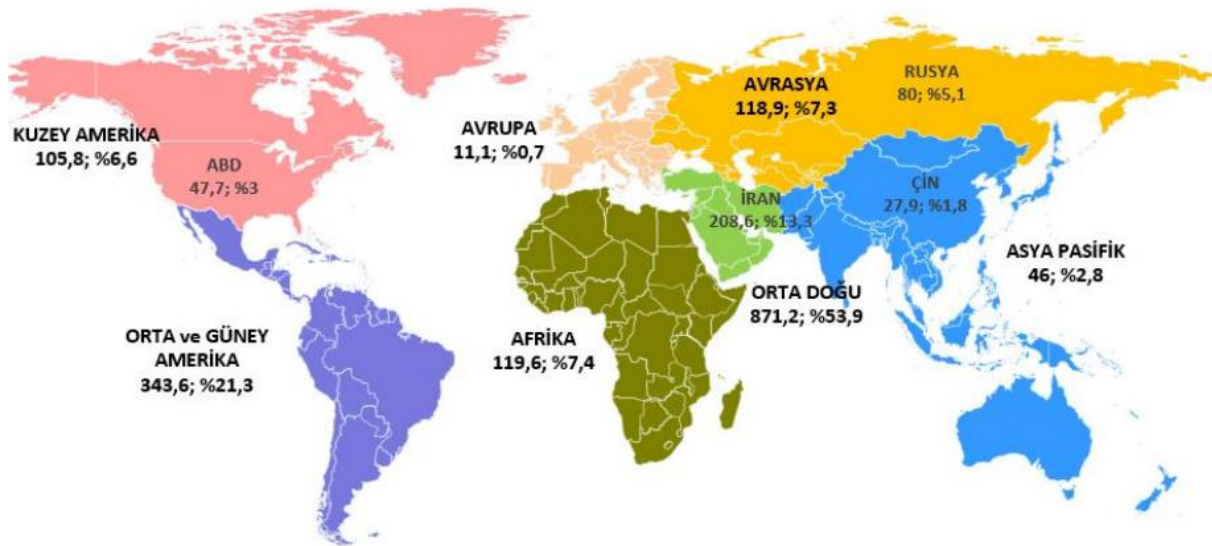
⁴ Levant bölgesi Akdeniz'in doğusunu tabir etmek amacıyla kullanılan günümüz ülkelerinden Türkiye, Suriye, Lübnan, İsrail, Ürdün, Filistin ve Mısır'ı kapsamaktadır. Kelime güneşin doğduğu yönü işaret eden bir anlam taşır. Kelimenin kapsadığı alan konusunda farklı görüşler bulunsada kelime Orta Doğu ülkeleri için kullanılmaktadır. Ayrıca bkz: <https://islamansiklopedisi.org.tr/levant>

tanımlayabilmek ve coğrafi konumunu belirleyebilmek, büyük ölçüde Orta Doğu'ya nereden baktığınızla ilgilidir. Batılı bir bakış açısından bölge çoğu zaman savaş, çatışma, dinsel radikalleşme ve enerji rekabeti ile özdeşleştirilmiştir. Bu nedenle sürekli kriz üreten istikrarsız bir coğrafya olarak sunulur. Ancak ne yazık ki bu kaosu yaratan yine kendileridir. Türkiye için ise Orta Doğu, yüzyıllar boyunca Osmanlı İmparatorluğu'nun siyasal ve toplumsal etkileşim alanı olmuş, dolayısıyla bölge "öteki" bir coğrafyadan çok yakın tarihsel hafızanın, dini- kültürel bağların ve karşılıklı nüfuz ilişkilerinin şekillendirdiği bir komşuluk alanı olarak değerlendirilmektedir. Bu perspektiften Orta Doğu, yalnızca çatışma ve istikrarsızlıkla anılan bir bölge değil, Türkiye'nin güvenlik, ekonomi, enerji, göç ve kimlik siyaseti açısından iç içe geçtiği jeopolitik bir bütünlük olarak görülmektedir.

Bu tanımlamalara istinaden bölgeyi 21. Yüzyılda önemli kılan en önemli şey sahip olduğu zengin enerji kaynaklarıdır. Bu kaynaklar dünya enerji jeopolitiğinde önemli bir konuma sahiptir. Sahip olduğu petrol rezervleri, 20. yüzyılda hızla gelişen teknolojiler ve artan petrol ihtiyacı, bu dönemdeki petrol savaşlarının hala etkilerini sürdürmesine neden olmuştur (Metin, 2004: 199). Orta Doğu dünyadaki petrolün en fazla üretildiği bir coğrafya olmasına karşın en az petrol tüketen bölge olma özelliğini taşımaktadır. Ayrıca mevcut petrol yataklarının kalite açısından değerlendirildiğinde, dünyanın en kaliteli petrol rezervlerinin Basra Körfezi ve çevresinde yer aldığı anlaşılmaktadır. Bu durum, Basra Körfezi'ni "dünya petrol sömürsü sahası" olarak nitelendirilmeye ve süper güçlerin çıkar çatışmalarının merkezi olmaya itmiştir (Özey, 2003: 185).

Batılı güçlerin Orta Doğu'ya olan ilgisi, I. Dünya Savaşı sonrasında daha belirgin hale gelmiştir (Akman ve Ergün, 2019: 1628). İngiltere, Osmanlı İmparatorluğu'nun bölgedeki egemenliğini zayıflatmak için çeşitli ülkelerle iş birliği yapmış ve bölge üzerinde geniş imtiyazlar elde etmiştir. 20. yüzyıldan itibaren Orta Doğu, enerji kaynaklarına olan yoğun ihtiyaç nedeniyle tüm devletlerin ekonomilerini, politikalarını ve güvenlik stratejilerini derinden etkileyen bir bölge haline gelmiştir. I. Dünya Savaşı sonrasında, petrolün temel enerji kaynağı olarak kabul edilmesi, ABD'nin Orta Doğu'ya olan ilgisini arttırmış, II. Dünya Savaşı ile bu ilgi doğrudan müdahale biçiminde kendini göstermiştir (Özel, 2003: 6). Bu nedenle Orta Doğu'da hakimiyet kuran çok uluslu şirketlerin uluslararası politikaları ve devletleri kendi yararları doğrultusunda yönlendirdikleri ifade edilmektedir. Batılı petrol şirketlerinin Orta Doğu petrollerinin üzerindeki kontrolüne karşı, ilk ve en önemli hareket Petrol İhraç Eden Ülkeler Birliği olan Organization of Petroleum Exporting Countries (OPEC)'in 1960 yılında kurulmasıyla gerçekleşmiştir (Acar vd., 2007, akt. Altay ve Nugay, 2013: 4).

Çok yakın bir tarihte gerçekleşen ABD'nin Venezuela Devlet Başkanı Nicolás Maduro'yu görevden alma müdahalesi, yalnızca bir rejim değişikliği girişimi değil yukarıda ele alındığı gibi enerji kaynakları üzerinde güç temerküzünün en güncel örneklerinden biri olarak okunmalıdır. Venezuela'nın dünya petrol rezervlerindeki payı göz önüne alındığında, bu eylem ekonomik olduğu kadar jeopolitik bir güç gösterisi anlamı taşımaktadır. Bu durum, enerji arz güvenliğinin uluslararası hukukla değil, güç ilişkileriyle tanımlandığı bir döneme işaret etmektedir.

Harita 2: Dünya Petrol Rezervi 2023

Kaynak: OPEC, 2024

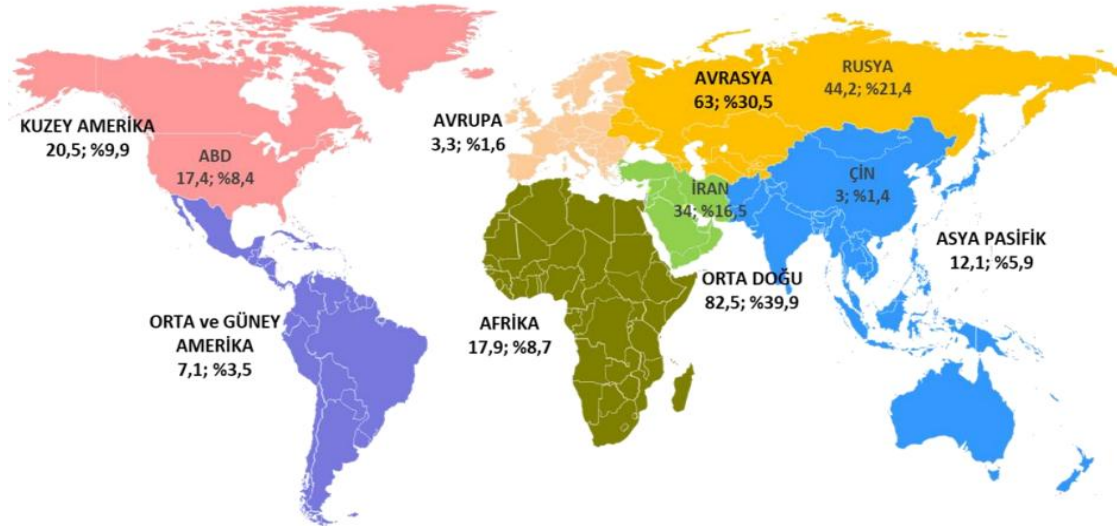
Haritada Orta Doğu'nun 871,2 milyar varil petrol rezervi ile dünya toplamının %53,9'unu barındırdığı görülmektedir. Bu oran, Orta Doğu'yu açık ara küresel petrol rezervlerinin merkezi konumuna taşımaktadır. Bölgenin sahip olduğu bu rezerv yoğunluğu, Orta Doğu'yu yalnızca bir enerji üretim alanı değil aynı zamanda küresel enerji güvenliğinin kilit aktörü haline getirmektedir. Aşağıda Tablo 1'de Petrol rezervi sıralaması verilmektedir.

Tablo 1: Ençok Petrol Rezervi Bulunan Ülkeler

Sıralama	Ülke	Milyar Varil
1	Venezuela	303.221
2	Suudi Arabistan	267.192
3	İran	208.600
4	Kanada	163,63
5	Irak	145.02
6	Birleşik Arap Emirlikleri	113
7	Kuveyt	101.50
8	Rusya	80
9	ABD	55
10	Libya	48

Kaynak: OPEC, 2024

Venezuela, dünya genelinde en büyük kanıtlanmış petrol rezervlerine sahip ülkeler arasında yer almaktadır. Venezuela'nın petrol rezervleri hem niceliksel büyüklüğü hem de stratejik niteliği bakımından küresel enerji dengeleri açısından önemli bir konuma sahiptir. Bu durum, ülkenin uluslararası enerji piyasalarındaki jeopolitik ve ekonomik rolünü güçlendiren başlıca faktörlerden biri olarak değerlendirilmektedir (TP, 2023: 7). Ancak en çok rezerv Venezuela'da olmasına karşın Orta Doğu bölge olarak en çok rezerve sahiptir. Orta Doğu ülkelerinin sahip olduğu rezervlere bakıldığında Suudi Arabistan %17,2, İran %9, Irak %8,4, Kuveyt %5,9, Birleşik Arap Emirlikleri %5,6, Umman %0,3, Yemen %0,2 ve Suriye %0,1'lik bir petrol rezervini ellerinde bulundurmaktadırlar (BP: 2020).

Harita 3: 2023 Yılı Dünya Doğal Gaz Rezervleri Dağılımı

Kaynak: OPEC, 2024

Orta Doğu, 82,5 trilyon m³ doğal gaz rezerviyle dünya toplamının %39,9'unu barındırmaktadır. Bu oran, Orta Doğu'yu doğal gazda da küresel merkezlerden biri haline getirmektedir. Petrol haritasıyla birlikte değerlendirildiğinde, Orta Doğu'nun yalnızca tek bir enerji kaynağına değil, çoklu enerji rezervlerine dayalı stratejik üstünlüğe sahip olduğu görülmektedir. Tablo 2'de ülkeler sıralamasında çok yer almasada bölge istatistikinde Orta Doğu yine birinci sırada yer almaktadır.

Tablo 2: 2023 Yılı En Fazla Doğal Gaz Rezervine Sahip İlk 10 Ülke

Sıralama	Ülke	Trilyon m3
1	Rusya	47,8
2	İran	34,0
3	Katar	23,8
4	ABD	16,4
5	Türkmenistan	14,0
6	Suudi Arabistan	9,5
7	BAE	8,2
8	Nijerya	5,9
9	Venezuela	5,5
10	Cezayir	4,5

Kaynak: OPEC, 2024

Stratejik öneminin git gide arttığı petrol ve doğalgaz kaynaklarının jeopolitik önemi sadece bu kaynakların bulunduğu bölgeyi değil, aynı zamanda söz konusu enerjinin arz-talep ilişkisinin bulunduğu diğer bölgeleri de kapsadığı bir gerçektir. Dolayısıyla enerji jeopolitiği küresel anlamdaki diğer bütün jeopolitik gelişmeleri de içerisine almaktadır.

Orta Doğu'nun sahip olduğu enerji kaynaklarının pazarı konumunda olan ve bu kaynakları satın alabilecek güce sahip batılı ülkeler jeopolitik mücadelelerin merkezi konumunda yer almaktadır (Sevim, 2012: 4382). Jeo-ekonomik özelliğe sahip olan Orta Doğu bölgesi, sömürgeci rekabetten de en çok etkilenen bölge olmuştur. Çünkü petrol modern dönemde devletlerarası politikaların en önemli iki çatışma noktası olan jeo-ekonomik politik ve jeopolitiğin kesiştiği alan haline gelmiştir ve bu politikaları büyük ölçüde belirleyen bir etki yaratmaya başlamıştır. Enerji kaynaklarının bulunmasıyla değer kazanan Orta Doğu bölgesi, klasik jeopolitik bakış açısından merkezi jeo-stratejik yaklaşıma dönüşerek, büyük bir önem kazanmıştır. Bu durum petrolün, ekonomik-politik güç rekabetindeki etkisini olağanüstü yükseltmesinin yanı sıra uluslararası ilişkiler arenasında önemli unsurlardan birisi haline getirmiştir (Davutoğlu, 2002: 233).

Siyasi ve ekonomik güçte üstünlük sağlayan birincil enerji kaynağı konumunda olan petrol için devletlerarası mücadelenin temelini jeopolitik teorilerin şekillendirdiğini söylemek mümkündür. Petrolü devletlerarası arenada temel bir güç unsuru haline getiren jeopolitik teoriler bu durumu 19. yüzyılın sonu ve 20. Yüzyılın ilk yarısında sistematikleştirdiği bilinmektedir (Emeklier ve Ergül, 2010: 63). Enerji jeopolitiğinin günümüzdeki şekillenmesinde ise ABD'nin yanı sıra, hızlı bir ekonomik büyümeyle birlikte sürekli gelişen ve gerçekleştirdiği uluslararası stratejilerle git gide enerji talebi artış gösteren Çin'in başrolde olması ön görülmektedir (Sevim, 2012: 4384). Öyle ki ABD, AB, Çin ve Japonya en çok enerji tüketim odağı konumundadır. Bu tüketimin sağlanması bu kaynaklara ulaşılabilmeyle söz konusu olacaktır. Bu nedenle diğer bir mücadele alanı da dağıtım yollarıdır. Bu yolların kontrolü ise ülkeler arasında anlaşmazlıklara yol açmaktadır. Orta Asya ve Hazar Denizi bölgelerinde bulunan petrol ve doğal gazın, Akdeniz üzerinden Bakü-Ceyhan hattı, Rusya, Pasifik, Hint Okyanusu veya Kara Deniz üzerinden AB'ye aktarılması planları, büyük bir mücadeleye sebebiyet vermektedir (İlhan, 2006, akt; Harunoğulları, 2017: 126).

En çok petrol kaynağını elinde bulunduran ve üreten Orta Doğu bölgesi, aynı zamanda en az petrol ve doğalgaz tüketen bölge olarak karşımıza çıkmaktadır. Fosil yakıtlarının kalitesi açısından değerlendirildiğinde ise dünyanın en kaliteli fosil yakıtı Basra Körfezi civarında bulunduğu bilinmektedir. Dolayısıyla Basra Körfezi ve çevreleri dünya petrol sömürsü sahası olarak nitelendirilmekte olup, dünyadaki süper güçlerin çıkar çatışmasının yaşandığı bir bölge durumundadır (Özey, 2003: 185). Ancak bilinmektedir ki dünya genelinde petrol ve doğal gaz kaynaklarının sınırlı olduğu ve mevcut tüketim hızları dikkate alındığında bu kaynakların ömrünün giderek azaldığı gerçektir. Son beş yıllık veriler esas alındığında, dünya genelinde günlük ortalama petrol talebi yaklaşık 97 milyon varil, yıllık toplam petrol tüketimi ise 35 milyar 405 milyon varil düzeyindedir. Yeni rezerv keşiflerinin gerçekleşmediği ve mevcut tüketim eğiliminin devam ettiği varsayımı altında, dünyadaki 1 trilyon 780 milyar varil düzeyindeki kanıtlanmış petrol rezervinin yaklaşık 50,2 yıl yeteceği öngörülmektedir (OPEC, 2025). Aynı şekilde doğal gaz açısından durum değerlendirildiğinde, kanıtlanmış rezervler teknik ve ekonomik olarak üretilebilir rezervleri ifade etmektedir. Küresel ölçekte 2022 yılında yaklaşık 4,1 trilyon m³ doğal gaz tüketimi gerçekleştirilmiştir. Mevcut 210 trilyon m³ düzeyindeki kanıtlanmış doğal gaz rezervleri dikkate alındığında, dünya genelinde doğal gazın mevcut tüketim hızlarıyla yaklaşık 51 yıl daha yeterli olacağı söylenebilir (OPEC, 2022: 22).

AVRUPA ENERJİ JEOPOLİTİĞİ

AB, kendine has ekonomik ve siyasi yapılara sahip ülkelerden oluşan bir topluluktur. Birliğin bu farklı yapısı enerji politikalarına da yansımaktadır. Üye ülkelerin enerji tüketim miktarları, enerji kaynaklarına erişimleri ve enerji politikalarına verdikleri öncelikler değişkenlik göstermektedir (Green Paper, 2006: 16). Bazı ülkeler enerji güvenliğini ekonomik sürdürülebilirliğin temel unsuru olarak görürken, bazı ülkeler çevresel kaygıları ön planda tutmaktadır. AB'nin bu alandaki eylemleri, sadece kendi üye ülkeleri üzerinde değil, aynı zamanda dünya enerji politikaları üzerinde de büyük bir etkiye sahiptir. Enerji jeopolitiğinin, ekonomik, siyasi ve güvenlik politikalarının temel güvencelerinden biri olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda AB enerji kaynağı sağlamak ve bu enerji ile ilgili harcamalarını azaltmak amacıyla çeşitli politikalar geliştirmiştir. AB ülkelerinin özellikle doğalgaz ve petrol konusunda yaşadığı sorunsal Rusya gibi enerji tedarikçisi ülkeler ile karmaşık bir ilişki içerisine girmelerine neden olmuştur (Aras ve Kandemir, 2023: 107).

AB'nin enerji kaynaklarına bakıldığında tüketimleri karşısında oldukça yetersiz kalmaktadır. İstatistik verilerine göre, AB'nin sahip olduğu enerji kaynaklarında petrol 11,1 Milyar varil ile küresel ölçekte %0,7; doğalgaz 3,3 trilyon m³ ile küresel ölçekte %1,6 ve kömür %3,9'luk bir paya sahiptir (OPEC, 2024). AB'nin sahip olduğu petrol rezervleri Kuzey Denizinde bulunmaktadır. Dolayısıyla Avrupa'nın sahip olduğu rezervlerin üretimi de maliyet açısından dünya ortalamasının üzerinde olduğu bilinmektedir. Bu rezervlerin üretim ömrü ise oldukça azalmıştır. Opec 2024 Raporuna göre Orta Doğu petrol rezervlerinin ömrü 142 yıl, Avrupa ve Avrasya petrol ömrü ise 87 yıldır. Orta Doğu doğal gaz ömrü 109 yıl iken Avrupada bulunan rezervlerin ömrü ise 17 yıldır (OPEC, 2024: 20). Bu bağlamda AB'nin Enerji güvenliği, enerji politika hedefleri arasında en önde gelen unsurlardan biridir. AB'nin enerji güvenliği stratejileri, enerji çeşitliliğine ulaşmayı, dışa bağımlılığı azaltmayı ve enerji arzını güvence altına almayı amaçlamaktadır.

2023 yılında AB, enerjisinin yaklaşık %42'sini kendisi üretirken, %58'ini ithal etmiştir. AB dışından yapılan petrol ve petrol ürünleri ithalatı %49'dur. ABD'den %15, Norveç %12, Suudi Arabistan %8, Kazakistan %8 ve Birleşik Krallık %7 olmak üzere beş ülkeden gerçekleşmiştir. Benzer bir analiz, AB'nin doğal gaz ithalatında da görülmektedir. %71'inin ithal edildiği doğalgazın Norveç %27, ABD %19, Cezayir %14 ve Rusya'dan %11 geldiğini, en büyük katı fosil yakıt ithalatının ise Avustralya'dan %24, ardından ABD %23, Kolombiya %17 ve Güney Afrika'dan %13 kaynaklandığını göstermektedir. 2022 yılında Rusya, ithal edilen petrol ve petrol ürünleri %21, doğal gaz %23 ve katı fosil yakıtlar %23 olmak üzere üç ana enerji ürünü kategorisinde AB'nin ana tedarikçisi olmaya devam etmektedir. 2022'den bu yana Rusya Ukrayna savaşının bir sonucu olarak uygulanan AB yaptırımları nedeniyle, bu paylar 2023'te sırasıyla %4, %11 ve %1'e düşmüştür (Eurostat, 2025).

Doğalgazın taşıma maliyetlerinin yüksek olması, Avrupa ülkelerinin kendilerine coğrafi olarak yakın kaynaklara yönelmelerini zorunlu kılmaktadır. Bu da Rusya'nın Avrupa enerji piyasasında dominant bir aktör olmasına yol açmıştır (Green Paper, 2000: 69-71). Bu bağlamda AB'nin enerji güvenliği konusundaki en büyük stratejik zorluklarından birisi, enerji arzında Rusya'ya olan bağımlılığı azaltmak gelmektedir. Son yıllarda bu bağımlılığın yol açtığı politik ve ekonomik tehditler daha da belirgin bir hal almıştır. Özellikle Rusya-Ukrayna savaşı, Rusya'nın enerji kaynaklarını jeopolitik araç olarak etkin bir şekilde kullandığını net bir biçimde ortaya koymuştur. 2021 yılı itibarıyla AB doğalgaz ithalatının yaklaşık %45'i, ham petrol ithalatının %27'si ve kömür ithalatının %46'sı Rusya'dan sağlanmaktaydı (Kubiczek, Kaliszuk & Bochenek, 2025: 2). Bu yapısal bağımlılık, savaşın başlamasıyla birlikte büyük bir güvenlik riski haline gelmiş, Rusya'nın Avrupa'ya yönelik gaz sevkiyatını 2022 yılı ortalarından itibaren kademeli olarak azaltması ve bazı hatları tamamen kapatması, enerji krizini derinleştirmiştir. 2023 yılı itibarıyla AB'nin Rusya'dan doğalgaz ithalatı, savaş öncesine kıyasla %80'den fazla azalmış, bu oran doğalgazda %10'un altına inmiştir. Aynı şekilde, deniz yoluyla gelen Rus petrolü de Avrupa tarafından tamamen yasaklanmış, böylece ithalat oranı %5'in altına düşmüştür (Li, Xia & Hu, 2025: 78). Bu dönüşüm sürecinde AB, enerji arzını güvence altına almak için stratejik adımlar atmıştır: ABD, Norveç ve Katar gibi ülkelerden sıvılaştırılmış doğalgaz (LNG) ithalatı artırılmış, LNG terminallerinin kapasitesi genişletilmiştir. Ayrıca, yenilenebilir enerji yatırımları hızlandırılmış ve enerji verimliliği politikaları yeniden yapılandırılmıştır. Bununla birlikte, bu ani geçiş süreci bazı çelişkileri de beraberinde getirmiştir. Özellikle Almanya ve Hollanda tarafından enerji arzındaki açığı kapatmak amacıyla kömürle çalışan santraller geçici olarak yeniden devreye alınmış ancak bu durum, AB'nin iklim hedefleriyle çelişmiştir (TCTB, 2025). Yine de genel eğilim, fosil yakıt bağımlılığını azaltma ve enerji kaynaklarını çeşitlendirme yönünde devam etmektedir. Bu bağlamda AB'nin enerji politikası sadece ekonomik değil, aynı zamanda jeopolitik bir stratejiye dönüşmüştür.

Avrupa'nın doğal gaz ithalatında 2022 yılı öncesi Rusya'nın payı yaklaşık %43 civarındadır ve bu tek taraflı bağımlılık AB ülkelerini kırılgan bir duruma sokmuştur. 2006 yılında Rusya-Ukrayna arasında çıkan doğalgaz krizi ve 2008 yılında Rusya'nın Gürcistan ile yaşadığı çatışma, AB'nin Rus doğal gazına olan bağımlılığını azaltmak için birkaç stratejik adım atmasına neden olmuştur. İlk olarak, Azerbaycan'dan başlayan Güney Gaz Koridoru projesi, Trans Anadolu Doğalgaz Boru Hattı (TANAP) ve Trans Adriyatik Doğalgaz Boru Hattı (TAP) boru hatları ile enerji kaynaklarında çeşitliliği artırmayı amaçlamıştır. Bu çabalar, 2018 yılında Güney Gaz Koridorunun faaliyete geçmesiyle sonuçlanmıştır. İkinci olarak, AB, Orta Asya, Afrika ve Orta Doğu gibi farklı bölgelerden alternatif tedarik zincirleri oluşturmaya çalışmıştır. LNG projeleri ve yenilenebilir enerji, bu kapsamda etkin çözümler olarak ön plana çıkmış durumdadır. Daha kapsamlı bir çözüm olarak ise, yenilenebilir enerji yatırımları, uzun vadeli bir bağımsızlık politikası olarak görülmektedir (Ulltan ve Saygin, 2022:108-110).

Diğer bir yandan AB Komisyonu, 2006 yıllarında yayımlanan Yeşil Kitapta, enerji ithalatının çevresel sorunlara ve siyasi baskılara yol açabileceği belirtilmiştir. Bu çerçevede, enerji iç pazarının liberalleştirilmesi ve enerji kaynaklarının çeşitlendirilmesi önerilmiştir (Green Paper, 2006: 69-71). Ayrıca enerji politikalarını sürdürülebilirlik, rekabetçilik ve güvenlik olarak üç temel başlık altında incelemiştir. (Green Paper, 2006: 5-9). Bu rapor, AB içindeki enerji şebekelerinin uyumlu hale getirilmesi, enerji tedarikçilerinin çeşitlendirilmesi ve üye ülkeler arasında dayanışmanın artırılması gibi öneriler sunmuştur. Bununla birlikte, AB'nin ortak bir enerji politikası geliştirmekte zorlandıkları görülmektedir. Üye ülkelerin enerji politikalarında bağımsız hareket etme eğiliminde olmaları, ortak bir enerji stratejisinin uygulanmasını zorlaştırmaktadır (Green Paper, 2006: 16). Ancak, Avrupa Komisyonu'nun çeşitli mali ve idari düzenlemelerle enerji politikalarına yön vermeye çalıştığı bilinen bir gerçektir (Green Paper, 2005: 12-13).

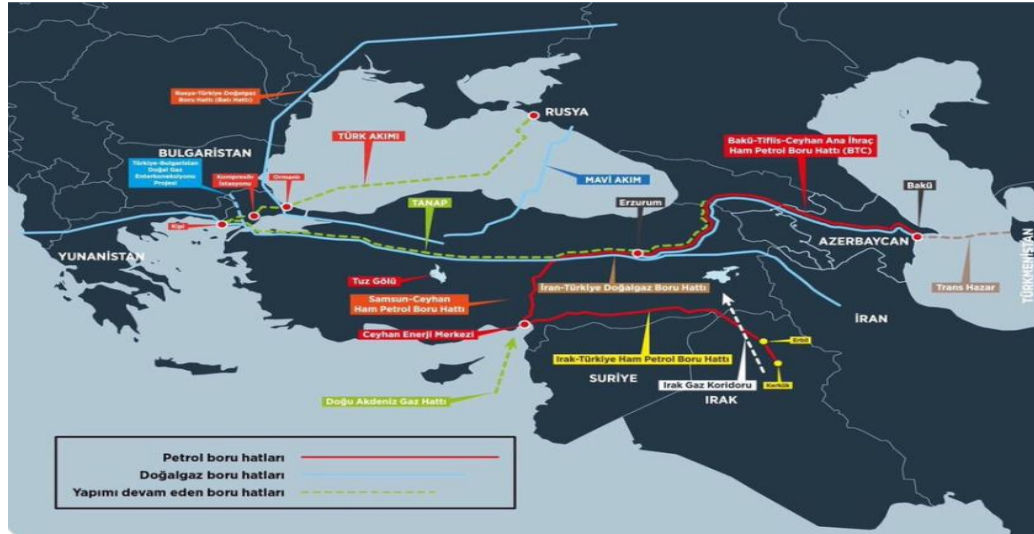
AB'nin enerji jeopolitiği bağlamında karşılaştığı bir diğer temel zorluk, iklim değişikliği ile mücadeleye bağlı taahhütlerini yerine getirmesi için üzerlerindeki baskıdır. AB'nin 2015 yılında kabul edilen Paris İklim Anlaşması'nın en aktif destekçilerinden biri olması bu baskının en önemli nedenidir. Karbon nötrlüğü hedefi ile 2050 yılına kadar ekonomik faaliyetlerinden kaynaklanan karbon emisyonlarını sıfıra indirmeyi taahhüt etmiştir (Erdoğan, 2018: 712). Yenilenebilir enerjiye geçiş bu hedefe ulaşmata kritik öneme sahiptir. Yenilenebilir enerji kaynaklarına

yönelik büyük yatırımların gerekliliği, maliyet baskılarını da artırmaktadır. Özellikle rüzgâr türbinleri, güneş enerjisi panelleri ve enerji depolama sistemleri gibi teknolojiler, yüksek kurulum maliyetleri ile gerçekleştirilebilmektedir. Buna ek olarak, enerji endüstrilerinin dönüşümü yavaş ilerlemektedir. Dolayısıyla bu hedeflere ulaşmak sadece politik bir irade meselesi değil aynı zamanda teknolojik ve ekonomik engelleri beraberinde getiren çok boyutlu bir mücadele olarak ortaya çıkmaktadır.

TÜRKİYE’NİN, ORTA DOĞU VE AB ENERJİ JEOPOLİTİĞİNDEKİ ROLÜ

Türkiye’nin AB ile ilişkileri ikibinli yılların başlarından itibaren Orta Doğu coğrafyasında yaşanan gelişmeler çerçevesinde oluşmuştur. Orta Doğu’da yaşanan Arap Baharı, Türkiye’ye gerçekleşen göç hareketleri, Libya İç Savaşı, istikrarsızlıklar ve terör olayları, Doğu Akdeniz’de bulunan enerji kaynaklarının güvensizliği, Rusya Ukrayna Savaşı, tarım ürünlerinin güvenliği gibi sorunlar ekseninde AB ile ilişkiler diplomasi çerçevesinde gerçekleşmiştir (Gürbüz, 2024: 1141). Orta Doğu bölgesinin diğer bölgelere göre görece AB ülkelerine daha yakın olması ve AB’nin çıkarlarının coğrafyadaki enerji kaynaklarına yönelik olması bu coğrafyada gerçekleşecek olumsuzluklarda AB ülkelerinin siyasi, ekonomik ve sosyal olarak etkilenmesine neden olmaktadır. İngiltere, Fransa, Belçika, İtalya gibi devletlerin Orta Doğu coğrafyası ile sömürgeci geçmişlerinin olması, Almanya’nın günümüzde ekonomi tabanlı özellikle uluslararası şirketler aracılığı ile etkinliğini arttırmaya çalışması bölge ile dış politikanın yumuşak güç kullanarak devam ettirildiğini göstermektedir.

Türkiye sınırlı yerli kaynaklara sahip olması nedeniyle enerjide büyük ölçüde dışa bağımlı bir ülke konumundadır. Özellikle hidrokarbon rezervlerinin yetersiz oluşu Türkiye’yi enerji ithalatçısı pozisyonuna yerleştirmektedir. Ancak bu zayıflığın aksine, ülkenin jeopolitik konumu, enerji diplomasisinde önemli fırsatlar sunmaktadır. Orta Doğu, Hazar ve Orta Asya gibi enerji zengini bölgelerle enerjiye aç Avrupa pazarı arasında doğal bir köprü işlevi görmektedir. Bu coğrafi avantaj, Türkiye’nin enerji politikalarında sadece tüketici değil aynı zamanda bölgesel bir enerji merkezi olma iddiasını da desteklemektedir (Öztopal ve Yiğittepe, 2020: 260). Dolayısıyla Türkiye’nin enerji jeopolitiği giderek çeşitlenen boru hattı projeleriyle iddiasının kuvvetlenmesine yol açmaktadır. TANAP, BTC, TAP ve Mavi Akım gibi boru hatlarının güzergâhında yer alması, Türkiye’yi enerji arz güvenliğinde kilit bir oyuncu haline getirmiştir.

Harita 4: Enerjinin Rotası

Kaynak: <https://el-aziz.com/haber/9666460/turkiyenin-enerji-alanindaki-stratejik-konumu>

Yukarıdaki haritada görüldüğü üzere 8 doğalgaz boru hattı ve 2 petrol boru hattı Türkiye’den geçmektedir. Özellikle de Orta Doğu’nun enerji kaynaklarını ve Avrupa’nın enerjiye olan ihtiyacı düşünüldüğünde iki bölge arasında bir köprü görevi gören Türkiye enerji güvenliği, boru hatları projeleri ve uluslararası enerji politikaları açısından önemli bir aktördür. AB’nin 4. Doğalgaz arteri konumunda olan Güney Gaz Koridoru, TAP projeleri ve AB için Doğalgaz koridorunun en önemli hatlarından biri olan TANAP boru hattı Türkiye üzerinden gerçekleştirilmektedir. Yine iki boru hattından oluşan Türk Akım Doğalgaz Boru Hattı Karadeniz üzerinden Türkiye ve AB’ye doğalgaz sevkiyatı gerçekleştirmektedir (Alodalı ve Usta, 2017: 166).

Bununla birlikte, yalnızca coğrafi konumun enerji merkezi olmaya yetmediği açıktır. Türkiye’nin bu hedefe ulaşabilmesi için, sahip olduğu fiziksel avantajları yani gelişen ekonomik yapısı, siyasi istikrarı, askeri kapasitesi ve insan kaynağı ile bütünleştirmesi gerekmektedir. Enerji merkezi olabilmek, yalnızca transit ülke olmanın ötesinde, enerji ticaretinde fiyat belirleyici, enerji depolama ve dağıtım kapasiteleri yüksek bir aktör olmayı gerektirir. Türkiye, bu yönde adımlar atmakta ve enerji arz güvenliğini bölgesel güç olma hedefiyle birlikte yürütmektedir.

Petrol ve doğalgaz üretiminin büyük bir kısmı Orta Doğu'da yoğunlaşmış olsa da bu kaynakların tüketimi büyük ölçüde ABD, Avrupa ve Uzak Doğu gibi sanayileşmiş ve gelişmekte olan bölgelerde gerçekleşmektedir. Küresel doğalgaz rezervlerinin %95'i boru hatları aracılığıyla taşınırken, ham petrolün %35'i boru hatlarıyla, geri kalan %65'lik kısmı ise deniz yoluyla taşınmaktadır. Bu taşıma yöntemlerinin maliyet farklılıkları, LNG taşınmasının petrole göre yaklaşık yedi kat daha pahalı olması nedeniyle, boru hatları aracılığıyla taşınmasını daha cazip kılmaktadır. Bu durum, özellikle enerji ithalatçısı ülkeler için ekonomik açıdan daha uygun bir seçenek olarak öne çıkmaktadır (Kartal, 2020: 231). Uluslararası enerji arz güvenliği açısından, bazı stratejik deniz yolları, dünya enerji taşımacılığında hayati önem taşımaktadır. Hürmüz Boğazı, Malakka Boğazı, Süveyş Kanalı, Bab'ül Mendep Boğazı, İstanbul-Çanakkale Boğazları ve Panama Kanalı, ham petrolün deniz yoluyla taşınmasında kilit noktalar arasında yer almaktadır. Bu güzergahlar, global enerji arzının düzgün işlemesi için kritik noktalardır ve bu yolların kapanması veya engellenmesi, uluslararası enerji arz güvenliğini ciddi şekilde tehdit edebilmektedir. Örneğin, 1967 Arap-İsrail Savaşı sırasında Süveyş Kanalı'nın kapanması ve 1980'lerdeki İran-Irak Savaşında Hürmüz Boğazı'nda tanker hareketlerinde yaşanan duraksamalar, bu stratejik su yollarının ne denli önemli olduğunu açıkça gözler önüne sermiştir (Sevim, 2012: 4382). Bu bağlamda, enerji taşımacılığının küresel dengeleri nasıl etkilediği, bu düğüm noktalarının kontrolünün sadece enerji üretici ve tüketici ülkeler için değil aynı zamanda uluslararası güvenlik açısından da belirleyici bir rol oynadığını göstermektedir.

Soğuk Savaş döneminde güvenlik endişesi taşıyan AB, ABD'nin desteğine ihtiyaç duymuş, Sovyetlerin dağılması ve bu tehdidin ortadan kalmasıyla birlikte belirli bir ölçüde ABD'den bağımsız dış politika izleme fırsatı yakalamıştır. Bu dönemden sonra hem Orta Doğu ülkeleri hemde Kuzey Afrika ülkeleri ile birçok anlaşma imzalamıştır. Bu anlaşmalar çevre, ekonomik, ticari, insan hakları gibi birçok alanı kapsamaktadır. Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi (1993), Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi (1996), İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (1994), Avrupa Peyzaj Sözleşmesi (2004), Yaşayan Deniz Memeli Türlerinin Korunması Anlaşması (2001), Barselona Sözleşmesi (2004), Bükreş Sözleşmesi (1994) bunlardan bazılarıdır. Bu bağlamda AB ülkeleri Kuzey Afrika ve Orta Doğu bölgelerinde etkinlik sağlayabilmek için Orta Doğu, Kuzey Afrika ve Türk Devletleri ile ortaklıklar kurmuştur. Bu ortaklığın temel gayesinin barış ve refahın sağlanması adına, AB ülkeleri ile on iki Akdeniz ülkesinden oluşan; Cezayir, Tunus, Fas, Mısır, Ürdün, Lübnan, Filistin, İsrail, Suriye, Güney Kıbrıs, Malta ve Türkiye arasında ticari ilişkilerin geliştirilerek, AB'nin değerleri bu ülkelerce benimsenmesi ile birlikte bir entegrasyon süreci başlatmayı hedeflemişlerdir (TOB, 2020: 220- 235).

Harita 5: Stratejik Coğrafyası ile Akdeniz

Kaynak: Ultanır, 2020

Harita 6'da da görüldüğü üzere yeni keşfedilen kaynaklarla birlikte Orta Doğu dünyada en büyük ispatlanmış hidrokarbon yataklarına sahiptir. Dünya genelinde en çok enerjiye ihtiyaç duyan AB ülkeleri arasında bir geçiş güzergahı konumunda olan Doğu Akdeniz Havzası ise son zamanlarda tespit edilen hidrokarbon enerji kaynaklarıyla dünya enerji gündeminin merkezinde yer almaktadır. Bu bağlamda Doğu Akdeniz'e en uzun kıyı şeridinde sahip olan ülke konumunda ise Türkiye yer almaktadır. Bu noktada Türkiye'nin coğrafi konumu ve sahip olduğu ekonomik kapasitesine bakıldığında yakın çevresi ve Avrasya bölgesini ilgilendiren birçok anlaşmazlıkların merkezinde bir jeopolitiğe sahiptir. Bununla birlikte bitmeyen bir gerilimin hâkim olduğu Orta Doğu, Balkanlar ve Kafkasya bölgelerinin örgütlenmelerine ve iş birliklerine öncülük etmesi dolayısıyla Türkiye'nin güçlü bir rolü bulunmaktadır. Türkiye, bu bölgelerde tarihi ve kültürel anlamda da bir geçmişe sahiptir. Bu sebepten dolayı sadece doğu ve batı anlamında değil, diğer bölgeler arasında da bir köprü rolü üstlenmektedir. Ayrıca Türkiye'nin, Akdeniz ülkesi, Karadeniz ülkesi, Orta Doğu ülkesi, Balkan ülkesi ve Avrupa ülkesi olması, diğer konularda olduğu gibi enerji jeopolitiği açısından da oldukça önemlidir (Avcı, 2010: 188).

Harita 6: Doğu Akdenizde Keşfedilen Enerji Sahaları

Kaynak: Karagöl ve Özdemir (2017: 14)

Orta Doğu ülkeleri 2000’li yılların başına kadar Türkiye ile iyi ilişkiler içerisinde olmamıştır. Bunun en temel sebepleri Türkiye’nin modernleşme politikaları, ABD ve İsrail ile ilişkileri, Orta Doğu ülkelerine Osmanlı’nın sömürgeci tanıtılması gelmektedir. Bir diğer neden de Türkiye aleyhine faaliyet gösteren PYD-PKK terör örgütlerinin Irak ve Suriye’de karargahlanmış olmalarıdır (Şahin, 2010: 10). 2000’li yıllardan itibaren Türkiye, komşu ülkelerle yaşanan sorunların çözülmesi, bölgede barış ve refahın sağlanması temelinde bir dış politika anlayışıyla komşularla sıfır sorun adı verilen bir süreç izlemiştir. Bölge ülkeleri ile sorunların çözümü kavuşturulmasının yanı sıra bu ülkelerin kendi aralarında yaşadıkları problemlerde de Türkiye bir arabulucu görevi üstlenmiş ve bölgede barışın hâkim kılınması doğrultusunda dış politika izlemiştir. Türkiye artık Batının jandarması değil oyun kurucu rolünü üstlenmiştir. Bu süreçte Orta Doğu bölgesinde özellikle Arap dünyasında Türkiye’ye karşı olumlu bir bakış açısı oluşmuştur (Şahin, 2010: 18).

Diğer taraftan AB ülkelerinin gerek güvenlik, ticari, ekonomik, enerji, bölgesel istikrar gerekse de göç yönetimi açısından Türkiye ile iş birliği içerisinde hareket etmeleri kendileri için bir zorunluluk olduğunu söylemek mümkündür. Türkiye’nin coğrafi konumu, AB’nin stratejik hedefleri açısından oldukça önemli bir faktördür. Türkiye, AB’nin doğu sınırlarında yer alması nedeniyle, Orta Doğu, Kafkaslar ve Orta Asya ile olan bağlar açısından kritik bir köprü işlevi görmektedir. 2016 yılında imzalanan Türkiye-AB Göç Anlaşması, göçmen akışını kontrol etmek ve yasa dışı göçü engellemek adına Türkiye’nin AB ile iş birliğini güçlendirmiştir (Ergün, Akman ve Akpınar, 2025: 325). Bir diğer önemli neden ise Türkiye, AB için bir enerji geçiş noktasıdır. Orta Doğu ve Hazar Bölgesi gibi enerji zengini bölgelerle Avrupa arasında kara ve deniz yollarıyla bağlantı sağlayarak enerji arz güvenliğinde stratejik bir rol oynamaktadır. Türkiye’nin boru hattı projeleri, AB’nin enerji kaynaklarını çeşitlendirmesi ve Rusya’ya olan bağımlılığını azaltması için büyük önem taşımaktadır (Sarıkaya ve Öztöpal, 2022: 1037). Ayrıca, Türkiye, bölgesel istikrar açısından da AB için önemli bir müttefik. Orta Doğu’daki krizlere, terörizme ve diğer güvenlik tehditlerine karşı AB’nin stratejik hedeflerini destekleyen bir aktör olarak ortaya çıkmaktadır. Türkiye’nin NATO üyeliği ve Batı ile olan askeri iş birlikleri, AB’nin güvenlik ve savunma politikalarında önemli bir yer tutmaktadır.

Orta Doğu, Kuzey Afrika, Kafkaslar ve Hazar Havzasında birçok çatışmanın odağında enerji kaynakları yer almaktadır (Oral, 2017:192). Rusya’nın ve batılı ülkelerin enerji kaynaklarını ve enerji transport güzergâhlarını kontrolleri altına alma çabaları, Türkiye’ye önemli fırsatlar sunmanın yanı sıra, söz konusu ülkelerin siyasi ve ekonomik baskılarına maruz kalma riskini de beraberinde getirmektedir. Türkiye’nin, siyasi istikrarlılığın ve güvensizliğin hâkim olduğu Orta Doğu bölgesine kuzey komşuluğunun bulunmasından dolayı, Rusya, ABD, Çin ve AB gibi ülkelerin, Orta Doğu enerjisi üzerindeki mücadeleleri ve uyguladıkları politikalar zaman zaman Türkiye’nin güvenliği açısından bir tehdit unsuru teşkil edebilmektedir. Bu nedenle Türkiye, güvenlik sorunlarıyla mücadele edebilmek için yüksek seviyede askeri harcamalar ve yatırımlar yapmak zorunda kalmaktadır (Oral ve Özdemir, 2017:952).

Bu bağlamda Türkiye bölgeler arasında enerji kaynaklarının transferinin sağlanması açısından enerji jeopolitiğinde kritik bir rol üstlenmektedir. Türkiye’nin Avrupa enerji jeopolitiği bağlamındaki konumu ve önemi 2006 yılında AB Parlamentosu tarafından hazırlanan bir raporda şu şekilde ifade edilmiştir; “Türkiye’nin Rusya, Hazar Denizi ve İran Körfezi’nin petrol ve doğalgazının taşınabildiği transit bir ülke olma potansiyeli, AB nezdindeki stratejik önemini artırmaktadır. Türkiye aynı zamanda AB’yi Orta Doğu’ya bağlamakta ve Akdeniz’de de önemli bir aktör olarak ön plana çıkmaktadır” (Kaya, 2013). Enerji güvenliği artık yalnızca arzın sürdürülebilirliğini değil, aynı zamanda

uluslararası adaletin ve devlet egemenliğinin korunmasını da içeren çok boyutlu bir kavramdır. Türkiye, bu yeni enerji jeopolitiğinde denge unsuru olma kapasitesine sahiptir.

SONUÇ

Enerji kaynakları üzerindeki hâkimiyet, devletlerin yalnızca ekonomik kalkınma düzeyini değil, aynı zamanda uluslararası sistemdeki konumlarını da doğrudan etkilemektedir. 3 Ocak 2026 tarihinde ABD'nin Venezuela Devlet Başkanı Nicolás Maduro'yu görevden alması, bu durumun en güncel örneklerinden biri olarak dikkat çekmektedir. Venezuela'nın dünyanın en büyük kanıtlanmış petrol rezervlerine sahip ülke olması söz konusu müdahalenin arkasındaki temel motivasyonun enerji kaynaklarına erişim arzusu olduğunu açıkça göstermektedir. Devletlerin egemenlik haklarını ihlal eden bu tür eylemler, uluslararası hukukun temel ilkeleriyle çelişmekte ve enerji kaynaklarının ekonomik bir meta olmaktan çıkarak jeopolitik bir baskı aracına dönüştüğünü kanıtlamaktadır. Venezuela örneği, enerji arz güvenliğinin artık yalnızca üretim kapasitesiyle değil küresel siyasetteki güç dağılımı ve uluslararası hukuk normlarının istikrarsızlığıyla da belirlendiğini göstermiştir. Bu kırılgan yapı, Türkiye gibi transit konumdaki ülkeleri istikrar sağlayıcı aktörler haline getirmektedir.

Bu çerçevede, enerji güvenliğinin sürdürülebilirliği açısından jeopolitik çeşitliliğin ve bölgesel iş birliğinin güçlendirilmesi kritik bir öneme sahiptir. Orta Doğu'nun zengin enerji kaynaklarını Avrupa'ya ulaştıran boru hatlarının büyük bölümü Türkiye topraklarından geçmekte bu durum, ülkeyi enerji akışının güvenliği açısından vazgeçilmez bir aktör haline getirmektedir. TANAP, TAP, BTC ve TürkAkım gibi projeler Türkiye'nin enerji diplomasisini güçlendirirken, bölgesel istikrarın sağlanmasında da önemli bir araç işlevi görmektedir. Türkiye'nin enerji merkezi olma hedefi, yalnızca fiziksel altyapının değil, aynı zamanda bölgesel iş birliği mekanizmalarının güçlendirilmesiyle mümkündür. Bu doğrultuda Ankara'nın çok taraflı enerji diplomasisini derinleştirilmesi, Orta Asya, Orta Doğu ve Avrupa arasında enerji geçişinde kalıcı bir güvenlik hattı oluşturacaktır. Ayrıca Türkiye'nin enerji merkezi olma hedefi, yalnızca transit ülke rolüyle sınırlı kalmamalı aynı zamanda enerji depolama, ticaret ve fiyat belirleme mekanizmalarında etkin bir aktör olma yönünde ilerlemelidir.

Bu bağlamda, enerji jeopolitiğinde Türkiye'nin konumu, geleceğin enerji güvenliği stratejilerinde kilit bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Orta Doğu ile tarihsel, kültürel ve ekonomik bağları güçlü olan Türkiye, enerji arz güvenliğini yalnızca ekonomik bir zorunluluk değil, aynı zamanda ulusal güvenlik ve dış politika önceliği olarak ele almaktadır. Bu nedenle, mevcut boru hatlarının kapasitesinin artırılması, yeni enerji koridorlarının inşa edilmesi ve enerji çeşitliliğinin sağlanması Türkiye'nin hem bölgesel hem de küresel düzeyde etkisini artıracaktır. Enerji kaynaklarının siyasi baskı ve müdahale aracı olarak kullanılabildiği günümüz dünyasında, Türkiye'nin enerji diplomasisi, barışçıl iş birliği ve bölgesel istikrar temelinde şekillendikçe daha da önem kazanacaktır. Enerji güvenliği artık yalnızca ekonomik sürdürülebilirliğin değil devletlerin egemenliğinin ve küresel adaletin korunmasının da temel unsuru haline gelmiştir.

KAYNAKÇA

Akman, Ç. & Ergün, G. (2019). İran İslam Cumhuriyeti'nin Yönetim Yapısı Üzerine Bir Değerlendirme, *Journal Of Social And Humanities Sciences Research*, 6(38):1627-1640.

Alodalı, M. F. B., & Usta, S. (2017). Enerji Diplomasisi ve Türkiye. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 19(33), 163-168. <https://doi.org/10.18493/kmusekad.400803>

Altay, H., & Nugay, U. (2013). Orta Doğu Bölgesi Enerji Kaynaklarının 21. Yüzyıl Dünya Ekonomisi İçin Stratejik Önemi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(3), 1-35. <https://doi.org/10.12780/UUSB246>

Aras, F. Ç., & Kandemir, E. (2023). Enerji Güvenliği Bağlamında AB Enerji Politikaları ve AB-Orta Asya İlişkileri. *Uluslararası Toplumsal Bilimler Dergisi*, 7(2), 107-126.

Arı, T. (2004). *Geçmişten Günümüze Orta Doğu Siyaset Savaş ve Diplomasi*, Alfa Yayınları, İstanbul.

Avcı, M. (2010). Avrupa Birliği'nin Hazar Bölgesi'ne Yönelik Enerji Politikası ve Türkiye'ye Etkileri, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.

Boroujerdi, M. (1996). *Iranian Intellectuals and the West: The Tormented Triumph of Nativism*. Syracuse University Press.

BP Statistical Review of World Energy, Haziran 2020. <https://www.bp.com/content/dam/bp/businesssites/en/global/corporate/pdfs/energy-economics/statistical-review/bp-stats-review-2020-full-report.pdf> (E.T. 19.02.2025).

Davutoğlu, A. (2002). *Stratejik Derinlik. Türkiye'nin Uluslararası Konumu*, Küre yayınları. İstanbul.

- Emeklier, B. & Ergül, N. (2010). Petrolün Uluslararası İlişkilerdeki Yeri: Jeopolitik Teoriler ve Petropolitik. *Bilge Strateji*, 2(3), 59-85.
- Erdoğan, S. (2018). İklim Değişikliğine Karşı Verilen Küresel Mücadele ve Avrupa Birliği, *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (7):4, 703-718.
- Ergün, G., Akman, Ç. & Akpınar, M. (2025). Migration Management in Turkey Structures Supporting Social Cohesion, *Pakistan Journal of Life and Social Sciences*, 23(2), 316-330. <https://doi.org/10.57239/PJLSS-2025-23.2.00169>
- Eurostat. (2025). Avrupada Enerjiye Işık Tutmak, <https://ec.europa.eu/eurostat/web/interactive-publications/energy-2025> (E.T: 25.01.2026).
- Green Paper (2000). “Towards a European strategy for the security of energy supply”. Brussels: European Commission. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52000DC0769>
- Green Paper (2005). “Green Paper on energy efficiency: Doing More with Less”. Brussels: European Commission. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52005DC0265>
- Green Paper (2006). “A European Strategy for Sustainable, Competitive ana Secure Energy”. *Brussels: European Commission*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52006DC0105>
- Gürbüz, K. (2024). 21. Yüzyılda Orta Doğu’da Yaşanan Gelişmelerin Türkiye-AB İlişkilerine Etkisi Üzerine Bir Bakış. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13(3), 1141-1157.
- Harunoğulları, M. (2017). *Orta Doğu Jeopolitiği ve Küresel Güçlerin Enerji Müadeleleri*. *Humanitas - Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(9), 121-137.
- Karagöl, E. T. & Özdemir, B. Z. (2017). *Türkiye'nin Enerji Ticaret Merkezi Olmasında Doğu Akdeniz'in Rolü*, 92. Cilt, SETA Yayınları, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı Siyaset
- Kartal, G. (2020). *Politik İstikrarsızlık ve Enerji Güvenliği Ekseninde Ortadoğu Ekonomileri*, İstanbul, Hiper Yayınları.
- Kaya, F. (2013). Türkiye’nin Enerji Stratejisi, Uluslararası Politika Akademisi, <https://politikaakademisi.org/2013/02/17/turkiyenin-enerji-stratejisi/>
- Kubiczek, J., Kaliszuk, A., & Bochenek, A. (2025). Dynamics of energy transition in the context of Poland’s energy security. *Frontiers in Energy Research*. 01-05, <https://doi.org/10.3389/fenrg.2025.1701904>
- Li, H., Xia, X., Hu, D. (2025). Status and Outlook of Global Oil Demand. In: *Annual Report on China’s Petroleum, Gas and New Energy Industry (75-87)*. Current Chinese Economic Report Series. Springer, Singapore. https://doi.org/10.1007/978-981-96-5261-7_6
- Metin, M. (2004). *Politik ve Bölgesel Güç Hazar*, İstanbul: IQ Kültürsanat Yayıncılık.
- OPEC. (2022). OPEC Annual Statistical Bulletin, <https://www.opec.org/assets/assetdb/asb-2022.pdf>
- OPEC. (2024). OPEC Annual Statiscial Bulletin, <https://www.opec.org/assets/assetdb/asb-2024.pdf>
- OPEC. (2025). OPEC Annual Statiscial Bulletin, 2025 Yıllık İstatistik Bülteni <https://publications.opec.org/asb/chapter/show/139/2569/2572>
- Oral, M. (2017). Enerji Coğrafyası Perspektifinde Türkiye’nin Enerji Politikaları, Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Karabük.
- Oral, M., Özdemir, Ü. (2017). Küresel Enerji Jeopolitiğinde Türkiye: Fırsatlar ve Riskler, *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 6(4): 948- 959.
- Özel, P. (2003). *Petrol Sanayiinde Dikey Bütünleşme ve Türkiye’de Uygulanabilirliği*, DPT, Ankara.
- Özey, R. (2003). *Küresel İşgal*. İstanbul: Aktif Yayınevi.
- Öztopal, M. K. & Yiğittepe, L. (2020). Türkiye'nin Enerji Güvenliği Bağlamında Doğu Akdeniz'de Enerji Rekabeti. *Akademikbakış Dergisi*, Özel Sayı, 259-272.
- Sarıkaya, Y. & Öztopal, M. K. (2022). Türkiye’nin Enerji Öbeği Olma Stratejisinin Doğal Gaz Sektörü Bakımından Değerlendirilmesi. *Karadeniz Araştırmaları*. XIX/76: 1025-1041
- Sevim, C. (2012). Küresel Enerji Jeopolitiği ve Enerji Güvenliği, *Journal of Yasar University*, 26(7): 4378-4391

- Şahin, M. (2010). Türkiye'nin Orta Doğu Politikası: Süreklilik ve Değişim, *Akademik ORTA DOĞU*, 4(2): 9-22
- TCTB. (2025). Ticaret Bakanlığı, Almanya, Kömürle Çalışan Elektrik Santrallerini Önümüzdeki Kış Yeniden Devreye Alacak, <https://ticaret.gov.tr/blog/sector-haberleri/almanya-komurle-calisan-elektrik-santrallerini-onumuzdeki-kis-yeniden-devreye-alacak>
- TOB. (2020). Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü AB Uluslararası Kuruluşlar Sözleşmeler, <https://www.tarimorman.gov.tr/ABDGM/Belgeler/Uluslararası%C4%B1%20Kurulu%C5%9Flar/AVRUPA%20B%C4%B0RL%C4%B0%C4%9E%C4%B0,%20ULUSLARARASI%20KURULU%C5%9ELAR,%20S%C3%96ZLE%C5%9EMELER.pdf>
- TP. (2023). Türkiye Petrolleri A.O. Petrol ve Doğal Gaz Sektör Raporu, <https://www.tpao.gov.tr/file/2405/tpao-2023-petrol-ve-dogal-gaz-sektor-raporu-19746659d1d4d2383.pdf>
- Ultan, M. Ö. & Saygın, D. (2022). Avrupa Birliği-Rusya Enerji İlişkilerinde Azerbaycan Alternatifi. *Bilig*, 101; 87-114.
- Ültanır, Ö. M. (2020). Libya Anlaşması Sonrası Doğu Akdeniz, Girit ve Kıbrıs, <http://www.ultanirplatformu.com/25-04-02-2020.html>
- <https://el-aziz.com/haber/9666460/turkiyenin-enerji-alanindaki-stratejik-konumu> Türkiye Enerji Güzergahları, E.T: 25.01.2026
- <https://www.savunmatr.com/orta-dogu-ulkeleri-ve-haritasi/> Ortadoğu Haritası, E.T: 25.01.2026